



"העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהל: תל אביב, רחוב גורדון 3, מל. 03-232262/3/4. תאריך: 136 • מען מברקים: "עולמפרם" • העורך הראשי: אורי אבנרי • ראש המערכת: יוסף ינאי • עורכת-בית: יופי שגון • עורכת-בית: לילית בוארון • צלמי מערכת: ציון צפריר וענת פרנקוטי • כתב בכיר: יוסף היימן • ראש המינהל: אברהם סימון • מחלקת המודעות: רפי זכרוני • המו"ד: "העולם הזה" בע"מ • מודפס ב"הדפוס החדש" בע"מ, תל-אביב, רחוב כ"ך אביגדור • הפצה "נד" בע"מ • גזופות צינוקופרמה "כספי" בע"מ.

קיא קי

הסנדרר הזך יתף. לחייט אין חליפה הגונה. העיתונות מסוגלת להילחם על כל דבר שבעולם, אך לא על חופש-העיתונות. חודשים האחרונים ציפתי בתיסכול גובר בחוסר-האונים של אמצעי-התיקשורת מול פני המיתקפה המרוכזת, הנערכת עליהם בכנסת. שוב ושוב הועקתי את עורכי היומנים, העמדתים אותם על חומת הסכנה. אך רק השבוע, במשך ארבעה ימי 12 ממש, התעוררו לפעולה.

נעריק נוסדה-הקרב

חופש-העיתונות אינו זכות המוקדנית לעיתונות, שם קידום האינטרסים שלה. חופש-העיתונות הוא נכס של הציבור כולו, המופקד בידי העיתונות. חופש-העיתונות אינו זכותו של כל אדם לדעת — לדעת מה עושים שליט ונבחריה, לדעת מהו גורל הכספים הנסחטים ממנו באמצעות המיסים, לדעת מה קורה בחברה סביבו, לדעת איך פועל לים שופטיו ושוטריה.

בלא ידיעה זו, הופכת הדמוקרטיה טכס ריקמתוכן, קאריקטורה של שילטון-העם. שהיא אם אין לאורח ידיעה נאמנה על פעולות השילטון, כיצד יוכל להחליט אם השילטון הוא טוב או רע? אם אינו יודע כיצד פועלת המישטרה, איך יוכל לפקח עליה? אם אינו יודע איך שופטים שופטיו, איך יידע אם יש להשאיר את החוקים הקיימים על כנם או לתקנם? מכל הבחינות האלה, העיתונאי הוא משרת הציבור — לא פחות מאשר השר, חבר-הכנסת, השופט והשטר. לא פחות ואולי יותר, כי לכל אחד מאלה יש אינטרסים משלו, העלולים לנגוד אייפעם את טובת הכלל, ואילו האינטרס של העיתונאי הוא גלגול, לחשוף, לפרסם — וזהו האינטרס הציבורי בה"א-הידיעה.

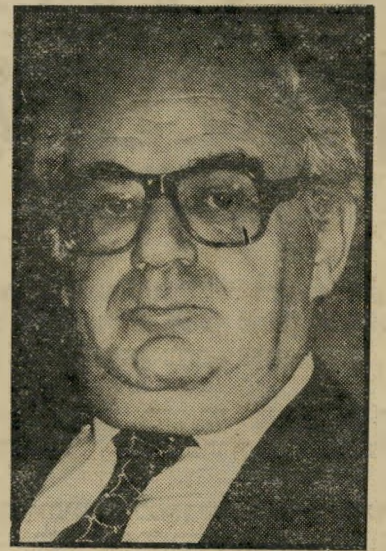
משום כך אין לעיתונאי הזכות לומר תר על חופש-העיתונות, ואף על חלק זעיר שלו. אם אינו מוכן בכל על לקום ולהילחם על כך, הוא מועל בתפקידו — כמו חייל העורק משדה-הקרב.

לצרי קשה לאמר כי עיתונאי ישראל עומדים תמיד במבחן זה. לפני כמה ימים עברה בכנסת הצעת חוק פרטית, שעליה חתמו שלושה ח"כים: דוב שילנסקי, בנימין הלוי ודוד גלאס. שני הראשונים הם בעלי תפיסה מוגבלת, ואין ספק כי לא הבינו כראוי את התוצאות של מעשיהם. השלישי, לעומת זאת, מבין אותם היטב — ותפקידו של איש-מפל"ג זה במאבק נגד חופש-העיתונות הוא ראוי לתשומת-לב מיוחדת.

הצעת-החוק באה לאסור את פירסום שמוטיהם של חשודים, מהרגע שהם נעצרים ועד לרגע שמוגש נגדם כתב-אישום. לכאורה זוהי הצעה טובה והוגנת, שנועדה להגן על "האיש הקטן". הרבה אנשים נעצרים, ומשוחזרים כעבור זמן מבלי שמוגש נגדם כתב-אישום. מדוע יפורסם הדבר ברבים? מדוע יתפרסם שםם בהקשר בלתי-נעמים זה?

נות טובות". כוונותיו הטובות של כסיל עלולות לגרום לאסון הרבה יותר גדול מן אשר הכוונות הרעות של איש פיקח. לכאורה נועדה הצעת-החוק להיטיב עם אנשים, הנעצרים על לא עוול בכפם. למעשה היא גורמת לתוצאה הפוכה: אחרי שהעיתונות תסיר את הפיקוח שלה מעל תחום זה, תוכל המישטרה לעצור אנשים על ימין ועל שמאל, בכל פעם שהיא תעמוד מול פשע שקשה לפענחו, היא תנקוט את האמצעי הפשוט ביותר: תעצור כל מי שקשור איכשהו לעניין, תפעיל על כל חשוד לחץ מירבי בתנאי מעצר, מתוך תיקוה שמישהו יישר ויודה. חוץ מזה זה יועיל ליוקרתו של מפקד-מישטרה אם יוכל להודיע, שעה קלה אחרי ביצוע של פשע: "נעצרו חמישה חשודים". אנשים פשוט ייעלמו מבלי שהציבור ישמע על כך. הזכרתי בהקשר זה את שיטת הנאצים, שהעלימו אנשים במה שהם כינו "לילה וערפל".

אילו רצתה הכנסת בכנות לשים קץ להפקרות של מעצרים בלתי-מוצדקים, יכולה היתה לחוקק שני חוקים שהיו פותרים את הבעיה במידה רבה: ● חוק שיחייב את המישטרה לשלם, מתקציבה, פיצוי קבוע עבור כל יום של מעצר של אדם שנעצר ושלא הועמד לדין, או שהועמד לדין וזוכה, אם יהיה זה תשלום אוטומטי, כמו תשלום עבור ימי שרות במילואים (ובאותו השיעור) — ● חוק שילפני יועמד לדין בבית-המשפט הרגיל כל שוטר שיישבע לשקר בעת הוצאת פקודת-מעצר. למרבה הצער, זוהי כיום תופעה רגילה לגמרי: נציג המישטרה מופיע לפני שופט, שם את ידו על התנ"ך ונשבע כי יש בידי המישטרה



תמיר נקמה ושיכחה

ראיות חותכות לאשמתו של עצור. בי-מיקרים רבים אין לשוטר התוא כל מושג על ראיות כלשהן. הוא נשבע ביודעו כי המישטרה תגן עליו. במיקרה קיצוני יועמד לדין מי שמעתי, אך אם יידע כי יישפט על-ידי שופט רגיל וישלח בעצמו למאסר — יושם קץ לנהוג פסול זה. אף אחד ממגיני-האישה-הקטן בכנסת לא יום הצעת-חוק כזו. מדוע? יש לכך סיבה פשוטה: הכוונה האמיתית אינה להגן על עצורים, אלא לסתום את פי העיתונות.

שינאה תת-הכרתית

הצעת-חוק זו עברה את הקריאה הראשונה, שהיא לעיתים קרובות המכרעת. העיתונאים כתבו כמה שורות של ביקורת, ובוהו נגמרה ההתקוממות של אמצעי-התיקשורת בשלב החשוב ביותר. לפני שבועיים חזרה הצעת-החוק ל"מליאת-הכנסת, ועברה בה בקריאה הראשונה. לגבי הצעת-חוק פרטית, זוהי קריאה כימעט-סופית. כי הדין בוועדה לאחר מכן, החזור על קודמו, אינו מחדש דבר ושוב אינו אלא פורמלי. הצעת-החוק תוכן בי-מהרה לקריאה שניה ושלישית, ותהפוך לחוק המדינה.

מדוע שונאים חברי-הכנסת את העיתונאים? לדעתי יש לכך סיבות עמוקות, הכרתיות ותת-הכרתיות. הצלחתו של חבר-כנסת תלויה בפירסומו באמצעי-התיק-



גילא ליליה וערפל

הפיקוח שלה על מיגור חינוכי זה של השמירה על זכויות-האדם. אם לא יוכלו לדווח על עצימים, לא יקדישו אמצעי-התיקשורת את המשאבים המצומצמים שיש להם לפיקוח על גורלם. האדם פשוט ייעלם ברגע שהוא נעצר, ויופיע מחדש כעבור זמן — אולי כמואשם על פי הוראה שנסחטה ממנו, אולי כמשוחרר, שלא היה כל יסוד למעצרו מלכתחילה.

הדרך לגיהנום

זוהי דוגמה קלאסית לאימרה הישנה האומרת כי "הדרך לגיהנום רצופה בכורי

שורת. גאום חשוב כאילו לא ננאם, אם אין מדווחים עליו. חברי-כנסת רגיל, הר עוסק בעניינים של מה-בכך, עלול להיעלם לגמרי. לכן מקדישים ח"כים רבים את עיקר מירצם בכנסת לחיזור אחרי עיתוני-איים, התחנפות אליהם ורכישת חסדיהם. אין זה פלא שבלבים מצטברת טינה עמוק-קה לאנשים העושים לו כאילו טובה כש-הם מזכירים את שמו.

בדיוני הוועדה זה בולט מאוד, שם, הרחק מן הזרורים והמיקרופונים, שורת-אווירה אנטי-עיתונאית קיצונית. אפילו ח"כ המפונקים על-ידי העיתונות, כמו שר-למית אלוני, מתגלים שם כרחוקים מאוד מגישה ליברלית לגבי חופש-העיתונות.

מעניינת במיוחד עמדתו של המערך, הממלא בפרשה זו תפקיד אפל. בוועדה תומך המערך בכל ליבו בכל יוזמה לסתום את פי העיתונות. במליאה נדם קולו. איש מאנשי מפלגת-העבודה כלל לא השתתף בוויכוח על הצעת-החוק לאיסור שמות חשודים, אך בטלוויזיה תקפו את ההצעה.

התוצאה הממשית האמיתית של הצעת-החוק תהיה להגן על אנשי-ציבור מושחתים. כאשר תפרוץ פרשת-לידלן הבאה, לא תוכל העיתונות לדווח כי המועמד לתפקיד נגיד בנק ישראל נעצר בחשד של קבלת-שחד. הציבור לא יידע (אם כי תתפתח, מן הסתם, חרוש-שמעות פרור-עה, אשר תפגע בחפים-מפשע) אילו היה החוק בתוקפו, לא היינו שומעים זמן רב על פרשת אהרון אבו-חצירא, על הקשר של מישפחת ג'אבר מועדי עם רצח קודמו, חמאד אבר-רביעה, ועוד ועוד.

בדרך של ויימאר

המערך מתכוון להזרז לשילטון. הוא יודע מראש כי שילטונו יהיה גם הפעם עשיר בפרשות עסיסיות — כי שיטות המערך מימיות פרשות-שחיתות כימעט באופן אוטומטי. לכן הוא מעוניין בהחלט בכל חקיקה שתכבול את ידי העיתונות בחקירות של פרשות כאלה. ואם המלאכה נעשית על-ידי הכסילים של הליכוד — הרי זה רק מוכיח שמלאכתם של צדיקים ולא-צדיקים נעשית בידי אחרים.

כד זהו אינו אלא הקדמה למערכות תמורות עוד יותר, מגוי וגמור עם דויד גלאס להעביר עוד בכנסת זאת בקריאה סופית חוקית-ועבה שיהרוס את יסודות חופש-העיתונות וחופש-המידע — החוק המתעטף בשם "ההגנה על הפרטיות".

על חוק זה מרחפת רוחו הרעה של שמואל תמיר, שהפך עתה רבו ומורהו של גלאס. אמר לי על כך אחד מחברי-הכנסת: "תמיר שונא את העולם הזה שינאה פאתולוגית, וביגלל זה הוא מחוקק חוקים שיפגעו בכל העיתונות".

דווקא אישיותו של תמיר מבליטה את חוסר-האונים של העיתונות. מילבד משה דיין, אין אדם בישראל שפונק על-ידי העיתונות כמוהו. אדם אחד, בעל עבר כמו שלו, היה נעלם מזמן בבושת-פנים מן ה"במה הפוליטית. תמיר נשאר בה תודות ליחסה של העיתונות. גאונותו טמונה בכך שהוא מוצא מדי פעם עיתונאי תמים, מתבלש עליו במלוא כובד מישקלו, מת' חנף אליו, "מורה אותו בוואולין" (כדברי אחד ממעריציו) וזוכה בתיאור נלהב של עצמו, לרוב בלוויית תצלום מלפני 25 שנה, המראה אותו כעלם נמרץ ויפה-תואר. כך קרה לאחרונה בשני עיתונים שונים בעצם הימים שהם כופה תמיר, בעזרת גלאס, על הוועדה לחוקק חוק שיסתום את פי כל העיתונים, הוא מתואר בכמה מהם כמדינאי דגול וכהוגה-ידיעות ליברלי.

אין ספק שהעיתונות תתעורר באחד הימים, כשהיא יהיה מאוחר מדי, ותשמיע קול ועקה מרה. היא גם תצא למאבק, כי לא תהיה לה ברירה. יתכן שאז יתרחש כמה עורכים בתופעה מוזרה של דממת התיקשורת בשלב המכריע, כאשר התגבשו ותוקקו מזימות אלה.

כל מוסדות הדמוקרטיה הישראלית מת-קרבם למשבר מסוכן, נדמה לי שאמצעי-התיקשורת זקוקים לחשבון-נפש, אם לא ירצו ללכת בדרך שבה הלכה העיתונות במדינות רבות בעולם, החל ברפובליקה של ויימאר וכלה בארגנטינה של ימינו.

יופי סנין